

GÖRÜŞLERİM

Prof. Dr. Perihan ÇAMBEL

Konservatuar G - VATAN • 66

MODERN BALE VE KOREOĞRAF SAİT SÖKMEN

İnsan ifadesi yönünden özgür ve heryere açık olan, Avrupa'da ve Amerika'da modern bale akımı doğalı çok oldu. Oysa Rusya, 1917'deki bolşevik ihtilâlindeberi kapalı bir toplum kaldı. Orada sanat, özgür ülkelerde olduğu gibi insanın özgür ifadesi olarak çeşitli kollarından gelişemedi. Sonuçta Sovyet Rusya, bir süre modern bale akımından yoksun kaldı.

Zaten insan, böyle baskı rejimlerinde rahatlıkla gelişemez, ifadelemek istediklerini kolay yansıtamaz. Biz şük retmeliyiz ki, sanat alanında istediklerimizi ifadeleyebiliyoruz. Bu nedenle plastik sanatların çok verimli bir biçimde gelişmesinden başka, ülkemizde bir de modern bale akımı doğdu. Bunu genç baleci — koreografımız Sait Sökmen'e borçluyuz.

MODERN BALE NEDİR?

Önce bale nedir? sorusunu karşılayalım. Bale, müzik eşliğinde, bu müziği ve balede konulu bir senaryo varsa bunu gövde, kol, el,

bacak ve ayak kıpırdamaları ile estetik bir biçimde yansıtan bir dans biçimidir. Yüz yıllardanberi bunun klasikleşmiş kuralları saptanmıştır.

Fransız yazarı Jean Giraudoux, «İnsan ve Tiyatro» adlı yapıtında şöyle der: «Tiyatro, yaşamından bir kaçış değildir ve fakat kaskların ve duygunun güçlü bir eylemdir.» Onun bu sözlerini Alman Bale yazarı Niehaus «Genç Bale» adlı kitabının ilk bölümünde baleyi anlatırken anıtır. Bu, boşuna, ve ya durup dururken değildir: çünkü bugünkü tiyatro gelişmeleri içinde balenin bunlardan kayıtsız kalması imkân

sızdır. Niehaus bu anlatışlarla sanki modern balenin lü zümünü ve tanımlanması nedenlerini ortaya kor. Onca klasik bale hareketleri bile, insanın kendisine karşı en büyük açıklığı ve kendini analiz'in en uzaklaştırılmış biçimidir. Niehaus bale için şu sözleri söyler: «Bütün yaşamsal olayların bir evetlemesidir. Bu olaylar anatomiyi ps'ne yani ruh'a birleştirir ve insan ruhsal, bedensel bir varlık olarak çatımsız olarak vareder.»

Gene Niehaus balenin, dansçının mekân ve zamana karşı durmadan değişen illerinin bir ölçümetresi olduğunu ifadeler.

Bana kalsa Niehaus bütün

bu anlatışları ile modern balenin, klasik baladan doğuş jüzümünü anlatır: klasik bale çünkü kalıplar içinde donmuş, ifadeleri romantik neseşel, yahut romantik drama diktir. Modern insana, bizden önceki kuşaklara hitap ettiği kadar da hitap etmez. Eskisi kadar edemez de artık. Klasik bale artık sadece sanatsal, dindendirici, güzel biçimli ve kıpırdayışlı, estetik bir gösteridir. Bugün kü, romantiklikle ilşkisi pek kalmamış insanı sahnede yansıtamaz. Bununla beraber klasik bale, modern baleye seçiş için en önemli temeldir: Bir dansçı klasik balede tekril yönden mükemmel olmadan, modern bale yaparken yetenekli olamaz. Modern baledeki kıpırdamaların hepsi, klasik bale temeline ve tekriline göre hazırlanmalıdır. Klasik hareketlerle, türlü ülkelerin folkloristik veya dans kıpırdamaları eklense de, katılsa da. Bu koşullara saygı gösterdikleri için Martha Graham, Jerome Robbins ve ülkemize, Öt nevt Gültöçer'in sanatsal görüşü sayesinde her yıl gelen Todd Bolender meydanı getirdikleri ve içinde oldukları modern bale alanında başarı olmuşlardır. Bugün modern bale deyince, klasik bale ile illikleri olan, fakat konu seçise sahneye uygulayış arasında büyük ayrıntıları olan, çağdas insanın gündelik yaşamın sorunlarını bile sahnedeki pandomimel bir tiyatro-baleci biçiminde yansıtan, yeni bir dans türünün karşındayız. Bunu bizim sahnelerimizde en güzel olarak Todd Bolender'in Devlet

(Başarılı Sa. 2'de)
Tiyatrosunda Ayten - Cüneyt Gökçer çifti, ve Sait Sökmen'in modern bale grubu ile başarıya götürdüğü Don Quijote müzikalinde gördük. Bütün grup başarılı oldu. Yıllardır bale derisi aldığımız duyduğumuz Ayten Gökçer de solist olarak çok başarılı, çok ifadeci idi. Tiyatro kabiliyeti ile bale kıpırdamalarını benimseme kabiliyetini birleştirdi, mükemmel bir tiyatro - baleci solisti olarak ortaya çıktı. Burada bir parantez arası olarak Ayten Gökçeri bu gibi

tiyatro - baleci rollerinde görünme kastediğimizi söylemek isteriz.

Modern bale anlayışı Türkiye'de belki ilk kez, Martha Graham'ın Ankara'da yaptığı performanslarla doğdu denebilir. Bu anlayış Todd Bolender'in Anatevka'daki ve Don Quijote'deki modern bale gösterileri ile biraz gelişti denebilir. Şimdi de Sait Sökmen'in yönetiminde ve önderliğinde, aslında kalasik baleci olarak yetişen bir avuç dansçı, yerel balelerle modern baleyi, Türk Tiyat-

ro Balesini sahnelerimizde getirmiş bulunuyor.

SAIT SÖKMEN KİMDİR?

Övgüdeğer baleci - koreografımız Sait Sökmen 1942 doğumlu, çağdaş problemler zamanında doğan, bunların içinde büyüyen bir sanatçıdır. Aslında Afrikalı ve Susu Kabilesindedir. Müslümandır, Türktür, çünkü kendini böyle duyuyor, ve herkes onu böyle kabullenmiştir. Pürüzsüz Türkçe ve de Fransızca, İngilizce, Arapça ve Susu dillerini konuşur. Eşi balerin Semiramis Sökmen güzel ve kabiliyetli bir kızmızdır.

Sait Sökmen Ankara'daki Devlet Konservatuvarının Bale Bölümü öğrenimini 9 yıl yerine 6 yılda bitirmiştir. Bale öğrenimi süresinde Giselle, Dünyanın Yaradılışı, La Reverante balelerinde ve büyük bağdamız Adnan Saygun'un «Bir Orman Masalı» balesinde dans etmiştir. Övgü kazanmıştır. Sait Sökmen sanki ana olan doğma dansçidir. Sait Sait Sökmen, dans, bale, bunlar birbirine bağlı ve birbirlerinden sökülmeyen sökülemeyecek anlamlar.

Sait Sökmen, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçer'in sanat anlayışı sayesinde birdenki ilk modern bal grubunu meydana getirmiş, onun kanatları altında bu grubun çalışmalarını bin zorluk içinde geliştirmiştir. Sökmen ve arkadaşları Operadaki bale çalışmaları salonuna, yeni bale kıpırdamalarını kontrol için gerekli avnahlara sokulmamaları için çalışmalarını işlerindeki çöküş nedeniyle, opera fuayesinin soçuk mermerleri üzerinde sürdürmüşler bugünkü aşafuayeye gelmişlerdir. Birçoğu bu yüzden ruhatızmaya yakalmıştır.

Sait Sökmen ve topluluğu, Devlet Tiyatrolarının kanatları altında, üç modern baleyi kapsayan gösterisinde büyük başarı sağlamıştır. Şimdi, eski Kültür Bakanı Halman'ın Dame Ninette de Vallo'sunun etkisi altında verdikleri, anlamlı Devlet Opera ve Balesi dördüncü gösterisidir.